

Rechtbank Amsterdam

18 september 2014, nr. C/13/569654 / KG ZA 14-960, ECLI:NL: RBAMS:2014:6118

(mr. Schoonbrood-Wessels)

Verzoek verwijdering Google. Recht om vergeten te worden.

[Wbp art. 8, 36, 40, EVRM art. 8, 10]

De zaak van eiser tegen Google is om meerdere redenen interessant. Eiser is veroordeeld voor een ernstig strafbaar feit, mede op basis van een uitzending van Peter R. de Vries. In deze uitzending wordt hij met zijn voornaam en de eerste letter van zijn achternaam genoemd en zonder spraakvervorming of blurring voor de kijker duidelijk herkenbaar getoond. Er is vervolgens een boek geschreven, mede op basis van deze omstandigheden. Het boek wordt geafficheerd als fiction, dat wil zeggen, deels op waarheid gebaseerd, deels op fictie. In dit boek wordt de eiser met zijn volledige naam genoemd en pleegt hij een moord. Google heeft in haar zoekmachines een aantal links opgenomen naar berichten over de uitzending van Peter R. de Vries en naar het boek. De eiser komt hier tegen op met een aantal vorderingen, waarvan een aantal door de rechter gelijk terzijde wordt geschoven. Er zijn vijf vorderingen en er is aandacht voor de vraag of er een spoedeisend belang is.

Vordering II verzoekt Google om bij de zoekterm met de naam van de eiser geen links te suggereren naar pagina's die de naam van de eiser niet (volledig) noemen. Hierbij, zo stelt de eiser, heeft de website kennelijk ten doel gehad het bericht te anonimiseren, om zo zijn privacy te beschermen. Echter, de rechter overweegt anders. Het (gedeeltelijk) weglaten van iemands naam hoeft niet te betekenen dat deze pagina niet over hem gaat. Ook al wil de publicist van de pagina eiser kennelijk niet (direct) identificeren, Google mag deze link wel maken als de pagina inderdaad over eiser gaat. Dit is opmerkelijk omdat Google hierdoor een extra stap maakt in het identificatieproces door het koppelen van bepaalde (gevoelige) gegevens aan de eiser en daardoor het eventuele anonimiseringsproces van de website ongedaan maakt. Kennelijk heeft Google volgens de rechter hiertoe een redelijk belang. Ook meent de rechter dat de voorliggende vordering onvoldoende gespecificeerd is en daarom de vrijheid van informatie te veel inperkt. Interessant is hierbij dat de rechter Google ook een beroep op artikel 10 EVRM en 7 GW toestaat, terwijl het HvJ in de Costeja (HvJ 13 mei 2014 C-131/12) zaak daar snel aan voorbij leek te gaan. Ook Vordering V wordt afgewezen omdat zij te breed en te algemeen is geformuleerd. Vordering V vraagt Google zich te onthouden van iedere inbreuk op de privacy van eiser door het (doen) openbaar maken en/of verveelvoudigen van een aantal URL's in haar zoekmachine dan wel het doen van publicitaire en/of andere reclame-uitingen van gelijke aard of strekking, in enigerlei vorm of op enigerlei wijze (met inbegrip van Google Books).

Ook het spoedeisende belang, vereist voor een uitspraak van de voorzieningenrechter, wordt niet erkend. Eiser stelde dat zijn privé- en familielevens door Google ernstig werd geschaad en dat zijn professionele leven (het opzetten van de zonnestudio) ook werd belemmerd door de publicaties. Dat laatste vindt de rechter onaannemelijk vanwege het gebrek aan concrete onderbouwing en feiten. Daarbij komt dat zijn vrienden, familie en naasten waarschijnlijk al op de hoogte waren van zijn gedragingen, daar hij duidelijk herkenbaar in beeld was gebracht in de uitzending van Peter R. de Vries. De links van Google zullen het familielevens van eiser derhalve niet ernstig schaden, meent de rechter. Het feit dat hij geruime tijd in detentie heeft gezeten zal hen waarschijnlijk ook niet zijn ontgaan. Het feit dat zijn reputatie en familielevens toch al is geschonden leidt er dus toe dat hij daar niet meer verder in geraakt kan worden – dit lijkt een nogal onbevredigende uitkomst voor de eiser.

Vordering III vraagt de onderaan de webpagina van de zoekresultaten van Google search bij het invoeren van de naam van eiser weergegeven mededeling “Sommige resultaten zijn mogelijk verwijderd op grond van Europese wetgeving inzake gegevensbescherming. Meer informatie.” te verwijderen en verwijderd te houden. Deze tekst kan bij de zoekterm van de naam van de eiser immers het vermoeden doen rijzen dat er ‘iets aan de hand is’. Dit roept de vraag op of iemand het recht heeft om te weten dat een archief onvolledig is, omdat daar gevoelige gegevens uit zijn verwijderd, of dat het verbergen van het verwijderingsproces ook aan het recht om vergeten te worden is gekoppeld. Google stelt in verweer dat deze disclaimer altijd onder zoekresultaten staat en dus geen verband houdt met de specifieke zoekterm die refereert aan de eiser en/of zijn gedragingen. Dit wordt verder niet weersproken door de klagers en dus overgenomen door de voorzieningenrechter.

Vordering IV wordt nauwelijks behandeld door de voorzieningenrechter. De vordering verzoekt de naam van eiser te ontkoppelen van de naam van “Peter R. de Vries” in de (geautomatiseerde) zoekbalk van de zoekmachine van Google. Wederom betreft het hier een actie ondernomen door Google waardoor twee niet direct gerelateerde zaken aan elkaar worden gekoppeld. De zoeker kan mogelijk naar eiser op zoek zijn in verband met zijn zonnestudio en dan, via de suggesties van Google, terecht komen op de eerder genoemde uitzending van De Vries. Dit is een activiteit van Google en het ligt voor de hand dat Google daar ook zelf verantwoording voor moet afleggen. In een wat opmerkelijke overweging komt de rechter echter tot een ander oordeel. De rechter wijst er op dat de autocomplete-functie een voorspelling is ‘die automatisch wordt gegenereerd door een algoritme op basis van een aantal objectieve factoren, waaronder het aantal keren dat gebruikers op basis van een bepaalde zoekterm gezocht hebben, de inhoud van webpagina’s en de zoekopdrachten die de gebruiker eerder heeft uitgevoerd’. Dit is opmerkelijk omdat de rechter hier de misvatting onderschrijft die wel vaker bij juristen heerst, namelijk dat techniek neutraal zou zijn. Dat is natuurlijk gezins het geval – het algoritme is door Google vervaardigd en de criteria op basis waarvan het opereert en de weging van de verschillende factoren is een menselijke en subjectieve beslissing.

De vraag is of Google deze specifieke aanvulling (of dit type aanvullingen) moet nalaten. Nee, oordeelt de rechter, want de toevoeging Peter R. de Vries is niet onlogisch of onredelijk. Hierover zal de eiser waarschijnlijk van mening verschillen – iemand terugbrengen tot één sensatieuitzending van De Vries lijkt immers een ieder onrecht aan te doen. Het geeft geen betrouwbaar of volledig beeld van een persoon, terwijl het dataprotectierecht nu juist eist dat gegevens volledig, correct en up to date zijn. Natuurlijk is deze uitzending relevant voor het beeld van de zoeker van de eiser, maar het is de vraag of dit het enige of het belangrijkste feit is dat over eiser op het web te vinden is. Toch oordeelt de rechter dat Google hiermee niet onrechtmatig handelt nu de naam van de eiser op internet reeds in verband wordt gebracht met Peter R. de Vries. Wederom oordeelt de rechter dus dat aangezien er reeds schade is gedaan aan de reputatie, eer en goede naam van de eiser, eventuele verdere schade toelaatbaar is.

De rechter vervolgt door te stellen dat ook afgezien daarvan niet valt in te zien dat de gebruiker van Google search de autocomplete-suggestie zal opvatten als (betrouwbare) informatie die iets toevoegt aan de links waarnaar de gebruiker zoekt. Dit is opmerkelijk, omdat de rechter zoëven nog stelde dat de algoritmes van Google objectief zijn en gebaseerd zijn op neutrale en nuttige gegevens. Nu stelt de rechter juist dat gebruikers deze aanvullingen niet serieus zullen nemen. Dit is echter sterk de vraag – gebruikers lijken in de praktijk vaak wel degelijk waarde te hechten aan de suggesties van Google en de vraag lijkt niet hoe gebruikers in het algemeen de betrouwbaarheid van de zoeksuggesties ervaren, maar hoe dat in dit specifieke geval zat. Bovendien moet worden opgemerkt dat gebruikers zich simpelweg vaak laten leiden door de suggesties van Google. De gebruiker zoekt bijvoorbeeld naar eiser

om iets over zijn zonnestudio te weten te komen en wordt reeds direct gewezen op het feit dat er iets in het verleden van deze persoon heeft gespeeld. Google stuurt reeds in de zoektermen, en niet slechts in de zoekresultaten, het gedrag van de gebruikers. Het valt moeilijk in te zien waarom Google hier niet voor verantwoordelijk zou kunnen worden gesteld. De rechter verwerpt echter ook deze vordering.

Slechts de eerste vordering wordt uitvoerig behandeld door de rechter. Deze strekt tot het rectificeren, uitwissen en/of afschermen van de (bijzondere) persoonsgegevens van eiser door verwijdering van de URL's die met zijn persoon in verband worden gebracht bij het invoeren in de zoekmachine(s) van Google. Dit verzoek raakt uiteraard aan de recente uitspraak van het Hof van Justitie (HvJ 13 mei 2014 C-131/12). Ook wordt er in de aankomende Verordening, die de huidige Richtlijn bescherming persoonsgegevens, waarop onze Wet bescherming persoonsgegevens is gebaseerd, op termijn zal vervangen, wellicht een artikel opgenomen waarin het recht om vergeten te worden is vervat. Deze bepaling bouwt voort op het recht van het datasubject om onder omstandigheden persoonsgegevens te verwijderen, dat nu reeds in de Richtlijn is vervat en waarop ook de uitspraak van het Hof van Justitie is gebaseerd. Het recht om vergeten te worden, als term en als principe, is deels gebaseerd op het uit het Franse strafrecht afkomstige beginsel *droit à l'oubli*, dat ex-gedeteneerden het recht geeft om na hun gevangenisstraf met een schone lei te beginnen. Dit waarborgt het idee dat een crimineel niet voor eens en voor altijd gebrandmerkt is, maar een tweede kans verdient. Dit principe maakt zijn opmars in het gegevensbeschermingsrecht, met name in verband met kinderen en jongvolwassenen. De vrees is dat een vroege post van een verhaal, foto of filmpje, door henzelf of vrienden, hen op het internet zal blijven achtervolgen, zoals een naaktfoto of –filmpje of een beeltenis waarin iemand zich in duidelijk besonken toestand bevindt. Dit kan belemmerend werken voor de ontwikkeling van deze persoon en voor zijn carrièreperspectieven.

Het recht om vergeten te worden geeft iemand het recht om de verwijdering van gegevens te verlangen en brengt idealiter ook de plicht met zich mee van de oorspronkelijke uploader om te zorgen dat eventuele kopieën die door anderen op het internet worden verspreid worden verwijderd en verwijderd blijven. Toch is er veel discussie over dit principe en het oorspronkelijke voorstel van de Europese Commissie dat in de Verordening was vervat is steeds meer verwaterd naarmate de discussie vorderde. Het grootste bezwaar is gelegen in de mogelijke beperking die dit recht heeft op de vrijheid van meningsuiting en het eventuele *chilling effect* dat daaruit voortvloeit. Het is dan ook de vraag hoeveel van de oorspronkelijke gedachte in de uiteindelijke Verordening behouden zal blijven. Dit wordt versterkt door het feit dat het HvJ reeds uit het bestaande recht om informatie te verwijderen een recht om vergeten te worden heeft gedestilleerd. De zaak Costeja (HvJ 13 mei 2014 C-131/12) betrof een man die decennia geleden financiële problemen had gehad. Dit was als korte notitie in een dagblad verschenen. Het dagblad werd op een gegeven moment gedigitaliseerd en Google indexeerde het archief vervolgens. Het gevolg was dat als een zoeker op de naam van Costeja zocht, hij vrij direct werd gewezen op publicaties aangaande de eerdere financiële problemen. De man maakte hier bezwaar tegen terwijl Google zich beriep op de vrijheid van meningsuiting en stelde dat het niet verantwoordelijk was voor de informatie die over deze man op het internet stond. Het Hof van Justitie oordeelde anders en meende dat Google wel degelijk als verantwoordelijke in de zin van de richtlijn viel aan te merken en dat Google geen beroep kon doen op de vrijheid van meningsuiting. Google moest de verwijzing naar het bewuste artikel verwijderen.

De eiser in deze zaak verwijst naar deze uitspraak. Er zijn een aantal overeenkomsten met de Spaanse zaak en de wijze waarop het Hof van Justitie oordeelt, maar ook een aantal fundamentele verschillen. Een belangrijk verschil is bijvoorbeeld dat, zoals reeds eerder werd opgemerkt, de Nederlandse rechter Google wel een beroep op de vrijheid van meningsuiting

toekent. Het Hof van Justitie stelde: ‘Bovendien kan de verwerking door de redacteur van een webpagina, bestaande uit de publicatie van informatie betreffende een natuurlijke persoon, in voorkomend geval “voor uitsluitend journalistieke (...) doeleinden” zijn verricht en aldus krachtens artikel 9 van richtlijn 95/46 onder de uitzonderingen op de vereisten van deze richtlijn vallen, terwijl dit niet het geval is voor de door een exploitant van een zoekmachine verrichte verwerking.’ De rechter in de Nederlandse zaak stelt echter dat ‘terughoudendheid is geboden bij het opleggen van beperkingen aan de werking van een zoekmachine als Google Search. Zoekmachines als Google Search vervullen immers een belangrijke maatschappelijke functie. Het internet bevat een onmetelijke hoeveelheid informatiebronnen, waaronder een onvoorstelbaar groot aantal websites. De inhoud van het internet verandert bovendien per seconde. Zoekmachines helpen de internetgebruiker in deze oceaan van informatie bij het zoeken naar de informatie waarnaar hij/zij op zoek is. Verder is van belang dat zoekmachines zonder menselijke tussenkomst functioneren, in die zin dat de zoekresultaten via een geautomatiseerd systeem volgen op door de internetgebruiker ingevoerde zoektermen. De functie van catalogus, die de zoekmachine in feite is, zou ernstig worden belemmerd indien strenge beperkingen aan de werking ervan zou worden opgelegd en daarmee zou de zoekmachine aan geloofwaardigheid inboeten.’ Hiermee benadrukt de Nederlandse rechter het belang van de vrijheid van meningsuiting, ook voor zoekmachines.

Nog een opmerkelijk punt is dat Google door het HvJ als verantwoordelijke voor de gegevensverwerking is aangemerkt. Het verschil tussen de Spaanse zaak en deze zaak is dat er hier sprake is van de verwerking van bijzondere persoonsgegevens. Het HvJ kon nog aan de consequenties van zijn eigen uitspraak voorbij gaan – terwijl de verwerking van gewone persoonsgegevens onder andere gelegitimeerd kan worden door het afwegen van verschillende belangen (artikel 7 lid 1 sub f Wbp) gaat dit niet op voor de verwerking van bijzondere persoonsgegevens, zoals aangaande ras, geloof, geaardheid, politieke voorkeur of medische aandoening, die kan worden geopenbaard door bijvoorbeeld een foto, een filmpje of een tekst. In deze zaak gaat het echter specifiek om bijzondere persoonsgegevens, nu het betreft de veroordeling voor een strafbaar feit. Zoals artikel 16 van de Wbp stelt: ‘De verwerking van persoonsgegevens betreffende iemands godsdienst of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven, alsmede persoonsgegevens betreffende het lidmaatschap van een vakvereniging is verboden behoudens het bepaalde in deze paragraaf. Hetzelfde geldt voor strafrechtelijke persoonsgegevens en persoonsgegevens over onrechtmatig of hinderlijk gedrag in verband met een opgelegd verbod naar aanleiding van dat gedrag.’ Voor de verwerking van bijzondere persoonsgegevens geldt een nee, tenzij regime en alhoewel er legitimeringsgronden zijn voor de verwerking van bijzondere persoonsgegevens valt het te betwijfelen of Google hier een beroep op zou kunnen doen. De voorzieningenrechter gaat echter voorbij aan het onderscheid en kijkt slechts naar de legitimering van de verwerking van gewone persoonsgegevens. Het stelt ‘dat de wijze waarop Google Inc bij het aanbieden van haar zoekmachine persoonsgegevens verwerkt gerechtvaardigd is op grond van de in artikel 8 sub f Wbp genoemde verwerkingsgrond, dat de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de behartiging van het gerechtvaardigde belang van zichzelf en dat van de gebruikers voor wie zij de gegevens ontsluit en de partijen van wie zij de gegevens ontsluit.’

Blijft staan dat de eiser wel kan verzoeken om de gegevens te verwijderen. Het Hof van Justitie heeft het recht om vergeten te worden afgeleid uit de bepaling, die ook in de Wbp is opgenomen, die een ieder het recht geeft om informatie te verwijderen. De rechter meent dat volgens het Costeja arrest daartoe van belang is of de verkregen informatie, gelet op het geheel van de omstandigheden van het geval, ontoereikend, niet of niet meer ter zake dienend (irrelevant) of bovenmatig is ten aanzien van het doel van de betrokken verwerking door Google. De rechter benadrukt daarbij wederom dat eiser het recht op privacy en

gegevensbescherming heeft, maar Google het recht op vrijheid van meningsuiting en vrijheid van informatie. Het gaat hier specifiek om drie links die naar websites verwijzen waarop informatie staat over het boek van de auteur over de eiser, of althans daardoor geïnspireerd. Eiser stelt dat deze zoekresultaten verouderd zijn omdat zijn (volledige) naam zou zijn verwijderd. De rechter oordeelt echter dat dit niet het geval is en ten aanzien van Google Books geldt dat het feit dat de volledige naam van eiser bij Google Books niet (meer) vermeld staat niet zonder meer betekent dat daarmee de verwijzing verouderd is. Verwezen wordt immers naar een boek waarin een personage met de naam van eiser voorkomt. Voorts heeft Google volgens de rechter voldoende aannemelijk gemaakt dat de verwijzingen naar voornoemde sites nog steeds actueel zijn. Het boek, dat (mede) is geënt op feiten waarvoor eiser in 2012 is veroordeeld, is immers in 2013 uitgebracht en, gelet op de door Google in het geding gebrachte stukken, kan er van worden uitgegaan dat het boek nog steeds verkrijgbaar is.

De rechter stelt dat eiser is veroordeeld voor poging tot uitlokking van huurmoord en dat hij dus de gevolgen zal moeten dragen. Hier gaat hij er dus weer van uit dat de feitelijke realiteit leidend moet zijn voor de berichtgeving op internet. Daarbij komt dat de ‘veroordeling voor een ernstig misdrijf zoals het onderhavige en de negatieve publiciteit als gevolg daarvan zijn in het algemeen blijvend relevante informatie over een persoon. De negatieve kwalificaties die daarbij kunnen voorkomen zullen slechts in zeer uitzonderlijke gevallen ‘buitensporig’ of ‘onnodig diffamerend’ zijn. Gedacht zou kunnen worden aan de situatie dat het gepleegde feit zonder duidelijke aanleiding opnieuw aan de orde wordt gesteld met kennelijk geen ander doel dan de betrokkene te schaden of de situatie dat niet zozeer van zakelijke berichtgeving sprake is, maar van een ‘schuldpartij’.’ Dit is opmerkelijk omdat de achtergrond van het recht om vergeten te worden juist ligt in de strafrechtelijke hoek en omdat de Wet bescherming persoonsgegevens juist extra bescherming biedt aan de verwerking van dergelijke gevoelige persoonsgegevens. De rechter oordeelt echter anders.

De voorzieningenrechter vervolgt door te stellen dat de links eigenlijk niets met de persoon van doen hebben. ‘Bij de vraag of de zoekresultaten irrelevant zijn, moet bovendien worden bedacht dat de zoekterm, bestaande uit de naam van eiser niet samenvalt met de persoon van eiser. Meerdere mensen kunnen dezelfde naam dragen en in dit geval wordt de naam van eiser ook door een personage in een boek gedragen. Dat personage is weliswaar geënt op de persoon van eiser, maar valt daarmee nog niet samen met de persoon van eiser. Het boek wordt gepresenteerd als een combinatie van fictie en werkelijkheid. Dit maakt naar het oordeel van de voorzieningenrechter dat de verwijzing naar het boek mogelijk irrelevant is ten opzichte van de persoon van eiser maar niet ten opzichte van de zoekterm die, als gesteld, niet samenvalt met de persoon van eiser.’ Dit is opmerkelijk omdat de rechter enerzijds verwijst naar de objectiviteit en betrouwbaarheid van Google’s zoekresultaten, naar het feit dat de eiser inderdaad is veroordeeld voor strafbare feiten, dat de informatie niet buitensporig of irrelevant is omdat ze iets toevoegt over het beeld van het gebruik over de eiser, etc., terwijl er anderzijds wordt gesteld dat de zoektermen geen (noodzakelijk) verband houden met de eiser, maar de informatie ook kan verwijzen naar andere personen, fictieve personen uit boeken, etc.

De rechter vervolgt door te stellen dat ‘het boek een mix van fictie en werkelijkheid is en ook als zodanig aan het publiek wordt gepresenteerd. Dus anders dan door eiser is gesteld, kan niet als vanzelfsprekend worden aanvaard dat gebruikers van het internet door de berichten over het feit waarvoor eiser is veroordeeld (waarin eiser volgens in Nederland heersend journalistiek gebruik niet met zijn volledige naam wordt aangeduid) in combinatie met de verwijzingen naar het boek (waarin de opgevoerde opdrachtgever tot de moord dezelfde naam heeft als eiser) zullen weten dat eiser is veroordeeld voor poging tot het uitlokken van een huurmoord. De internetgebruiker die nog niet weet dat eiser voor dit

strafrechtelijke feit is veroordeeld kan uit de zoekresultaten niet afleiden dat dit het geval is. Van bovenmatige zoekresultaten ten aanzien van het doel van de verwerking door Google is dan ook geenszins sprake.’ De rechter lijkt dan ook nog op twee gedachten te hinken in deze uitspraak, door enerzijds te stellen dat eiser is veroordeeld voor strafbare feiten, dat dit reeds bekend en gepubliceerd is en dat Google daarom naar deze zaken mag verwijzen en zelfs uit eigen initiatief de naam van eiser mag koppelen aan bepaalde berichtgeving, maar anderzijds ook stelt dat de berichten niet (noodzakelijkwijs) gekoppeld zijn aan de eiser. Hier ligt een kans voor een bodemprocedure.

Bart van der Sloot, onderzoeker aan het Instituut voor Informatierecht, Universiteit van Amsterdam.